

Ю. В. Сиротюк,
асистент, кафедра фінансових ринків,
Національний університет державної податкової служби України, м. Ірпінь

КОМПАНІЇ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК УЧАСНИКИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

J. Syrotyuk,
assistant of the department financial markets, National university of State tax service of Ukraine

LIFE INSURANCE COMPANIES AS PARTICIPANTS IN THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

Розглянуто проблеми функціонування компаній зі страхування життя на фінансовому ринку України, через аналіз сукупної вартості валових страхових премій, особливостей здійснення інвестиційної діяльності. Стаття обґрунтовує основні напрями вирішення виділених проблем в сучасних умовах функціонування фінансового ринку.

The problems of the functioning of life insurance companies in the financial market of Ukraine, through the analysis of the total value of gross premiums, the characteristics of the investment activity are reviewed. The article substantiate the main directions of solving selected problems in today's financial market functioning.

Ключові слова: компанії зі страхування життя, фінансовий ринок, інвестиції, страхові премії, страхові резерви, страхові виплати, фінансове посередництво.

Key words: life insurance companies, financial market, investments, insurance premiums, insurance funds, insurance payments, financial intermediation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інституційна складова та інструментарій вітчизняного фінансового ринку можуть стати ключовим фактором зростання економіки України. Саме фінансовий ринок у своїй структурі містить численну кількість інститутів, які здатні залучати через відповідні інструменти ресурси у економічні процеси. З метою досягнення стратегічних цілей, які стоять перед державою зростає потреба в таких інституціях фінансового ринку, які могли б забезпечити економіку саме довгостроковими інвестиціями. Серед такого роду інститутів важливе місце посідають компанії зі страхування життя, оскільки головна їхня відмінність від більшості учасників ринку полягає у тому, що вони залучають довгостроковий капітал, при цьому сприяючи переміщенню фінансових ресурсів між конкретними учасниками фінансового ринку. Зокрема, тими, хто потребує додаткового пенсійного захисту, захисту свого життя та здоров'я від негативних наслідків та тими, хто готовий надати ці послуги в обмін за певну плату. Потреба вітчизняного фінансового ринку в існуюванні інститутів такого типу і зумовлює актуальність дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичним та практичним аспектам функціонування компаній зі страхування життя присвятили свої дослідження такі науковці, як О. Гаманкова, О. Жабинець, Н. Внукова, Е. Козін, І. Кузів, О. Кривицька, О. Мелешко, Л. Позднякова, Д. Полозенко, Н. Тарасова, Г. Терещенко, та інші вчені. Водночас відсутність комплексного дослідження ролі страхових компаній на фінансовому ринку України, зумовлює необхідність подальших досліджень у цій сфері.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є визначення проблем функціонування страхових компаній зі страхування життя на фінансовому ринку України та обґрунтування напрямів їх вирішення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Функціонування лайфових страхових компаній в системі вітчизняного фінансового ринку має свої особливості. Зокрема, компанії зі страхування життя, здатні накопичувати довгострокові фінансові ресурси та інвестувати їх у різні сектори вітчизняної економіки, виступаючи у ролі посередників на фінансовому ринку України.

Умовно можна виділити два основних напрями виходу компаній зі страхування життя на вітчизняний фінансовий ринок. За рахунок формування статутного капіталу та вкладання залученого (позиченого) капіталу в інструменти фінансового ринку. Коли з питаннями формування статутного капіталу все зрозуміло, то процеси інвестування залученого капіталу потребують глибокого дослідження. Основою інвестиційної діяльності будь-яких страхових компаній, в тому числі зі страхування життя, є наявність відповідних фінансових ресурсів. Зокрема, в першу чергу страхових премій, за рахунок яких відбувається формування страхових резервів.

Аналіз світового досвіду залучення страхових премій за різними видами страхування дозволяє побачити, що більшість світових страхових ринків володіють значними обсягами страхових премій, таким чином маючи високий інвестиційний потенціал. Так, за даними швейцарської перестрахової компанії "Schweizerische Ruckversicherungs-Gesellschaft AG" на кінець 2012 року найбільший обсяг премій був залучений країнами

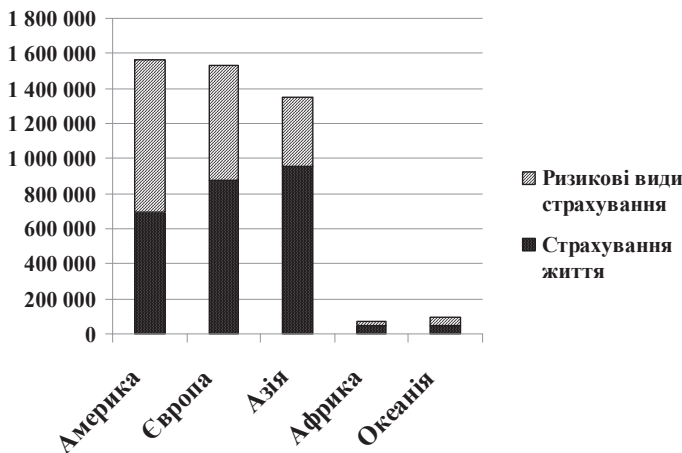

Рис. 1. Обсяги страхових премій за регіонами за сферами страхування у 2012 р., млн дол. США
Джерело: [3, с. 33].

Азії та становив 957 712 млн дол. США. Також за даними наведеними на рис. 1 видно, що в структурі страхових премій за регіонами переважає страхування життя.

Аналіз вітчизняного досвіду надходження страхових платежів за останні роки відображає ряд тенденцій. Зокрема, на основі даних наведених у табл. 1 можна простежити існування значних диспропорцій на страховому ринку України, що виражається в переважанні ризикових видів страхування над страхуванням життя. Незважаючи на постійне зростання частки страхування життя на ринку, вона залишається дуже низькою. В структурі ринку за досліджуванний період премії за ризиковими видами страхування в середньому займають 95%. Тоді як страхові премії за договорами страхування життя не перевищують навіть 6%. Ця тенденція стає на заваді реальній участі компаній зі страхування життя в трансформаційних процесах на фінансовому ринку України. Якщо давати оцінку з позиції світового досвіду, то, як уже було зазначено, зберігається баланс між цими видами страхування, а інколи навіть частка страхування життя у загальній структурі ринку переважає.

Обґрунтування напрямів підвищення ролі компаній зі страхування життя на фінансовому ринку України потребує оптимізації напрямів їх інвестиційної діяльності. Відповідно до ст. 31 ЗУ "Про страхування" для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності кошти страхових резервів повинні розміщуватися з урахуванням безпечності, ліквідності, прибутковості та диверсифікованості [1].

Величина окремих категорій активів приймається для представлення коштів страхових резервів за їх балансовою вартістю, якщо інше не передбачено правилами, та в таких обсягах [2, с. 1]:

Таблиця 1. Динаміка валових страхових премій по видах страхування в Україні за 2007–2012 рр.

Показники	Роки					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (9 міс)
Страхування життя, млн грн.	783,9	1 095,5	827,3	906,5	1346,4	900,4
Види страхування інші, ніж страхування життя, млн грн.	17 224,4	22 913,0	19 614,7	22 175,2	21 347,1	15 530,0
Всі види страхування, млн грн.	18 008,2	24 008,6	20 442,1	23 081,7	22 693,5	16 430,4
Частка страхування життя, %	4,35	4,56	4,05	3,93	5,93	5,48
Частка інших видів страхування, %	95,65	95,44	95,95	96,07	94,07	94,52

Джерело: складено автором за даними [2, с. 7].

— грошові кошти на поточних рахунках (за винятком розміщених на поточних рахунках грошових коштів резерву належних виплат страхових сум) — не більше 20 відсотків страхових резервів;

— банківські вклади (депозити), валютні вкладення згідно з валютою страхування — разом сума грошових коштів не більше 70 відсотків страхових резервів. Обсяг банківських вкладів (депозитів) в іноземній валюті, який приймається для представлення коштів страхових резервів, може бути збільшений на величину, яка відповідає розміру сформованих страхових резервів за договорами страхування життя, за якими страховики несуть відповідальність в іноземній валюті. При цьому в кожному банку — разом не більше 20 відсотків страхових резервів;

— нерухоме майно — не більше 30 відсотків страхових резервів, при цьому вкладення в один об'єкт нерухомого майна — не більше 10 відсотків страхових резервів;

— цінні папери за вказаним нижче переліком — разом не більше 50 відсотків страхових резервів, з них: акції українських емітентів — не більше 30 відсотків страхових резервів, при цьому в акції одного емітента — не більше 10 відсотків страхових резервів; облігації підприємств українських емітентів — не більше 40 відсотків страхових резервів, при цьому не більше 10 відсотків страхових резервів в облігації одного емітента, який здійснює свою діяльність не менше 5 років. Для емітентів, які свою діяльність здійснюють менше 5 років, — не більше 10 відсотків страхових резервів, при цьому не більше 3 відсотків страхових резервів в облігації одного емітента; акції, облігації іноземних емітентів та цінні папери іноземних держав — не більше 20 відсотків страхових резервів; облігації місцевих позик — не більше 10 відсотків страхових резервів; іпотечні сертифікати, іпотечні облігації — разом не більше 10 відсотків страхових резервів.

— цінні папери, що емітуються державою, а саме державні облігації України — разом не більше 80 відсотків страхових резервів;

— права вимоги до перестраховиків — разом не більше 40 відсотків страхових резервів, при цьому права вимоги до перестраховиків-резидентів приймаються для представлення коштів страхових резервів у розмірі не більше 20 відсотків страхових резервів до кожного такого перестраховика-резидента. Права вимоги до перестраховиків-нерезидентів приймаються для представлення коштів страхових резервів у розмірі — разом не більше 25 відсотків страхових резервів, якщо рейтинг фінансової надійності (стійкості) перестраховика-нерезидента, визначений рейтинговим агентством (A.M.Best, США, Moody's Investors Service, США, Standard & Poor's, США або Fitch Ratings, Великобританія) за міжнародною рейтинговою шкалою, не нижчий рівня кредитного рейтингу зовнішніх довгострокових державних зобов'язань України, визначеного цими рейтинговими агентствами;

— довгострокове фінансування (кредитування) житлового будівництва — не більше 10 відсотків страхових резервів;

— інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України (постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року N 1211 "Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів"), крім інвестування в розвиток ринку іпотечного кредитування шляхом придбання цінних паперів, емітованих Державною іпотечною устано-

вою, — разом не більше 20 відсотків страхових резервів. При цьому в окремий об'єкт інвестування — не більше 5 відсотків страхових резервів;

— інвестиції в економіку України за напрямом інвестування в розвиток ринку іпотечного кредитування шляхом придбання цінних паперів, емітованих Державною іпотечною установою, — разом не більше 40 відсотків страхових резервів. При цьому інвестування в розвиток ринку іпотечного кредитування шляхом придбання цінних паперів, емітованих Державною іпотечною установою, за якими не надана державна гарантія, — не більше 20 відсотків страхових резервів;

— банківські метали, в тому числі поточні та вкладні (депозитні) рахунки в банківських металах, — разом не більше 15 відсотків страхових резервів;

— кредити страхувальникам-громадянам — разом не більше 20 відсотків страхових резервів.

Варто відзначити, що протягом останніх років в структурі активів відбулися певні зміни (табл. 2). Зокрема, значного приросту набули банківські вклади та цінні папери, які емітуються державою. Також можна простежити, що відбулося різке скорочення обсягів вкладень в акції. Аналізуючи співвідношення відповідних періодів та змін структури інвестицій, можна дійти висновку, що всі ці зміни були викликані кризовими явищами 2008—2009 рр.

Особливістю компаній зі страхування життя є першочергове завдання з збереження надходжень. А як відомо, саме період 2008—2009 рр. характеризувався кризовими явищами в економіці, що зумовило необхідність застосування поміркованої стратегії інвестування залучених коштів. Криза особливо торкнулася фондового ринку України як складової фінансового ринку, що призвело до знецінення багатьох фінансових інструментів, в тому числі акцій. Саме тому це послугувало мотивом для компаній зі страхування життя до вилучення своїх ресурсів з фондового ринку, а саме ринку акцій. Проте, як видно з наведених даних відбулося значне зростання обсягів цінних паперів, що емітуються державою внаслідок високого рівня їх надійності. Проте за високим рівнем надійності, стоїть низький рівень прибутковості. Також різке зростання частки банківських вкладів до 45,9% в 2011 р. є наслідком того, що на ряду з державними цінними паперами банківські вклади вважаються найменш ризиковими фінансовими інструментами. Таким чином, на сьогодні компанії зі страхування життя обрали помірковану інвестиційну стратегію та віддають перевагу менш ризиковим інструментам за невисоким рівнем дохідності, намагаючись таким чином зберегти залучені ними ресурси.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши діяльність компаній зі страхування життя як учасників фінансового ринку, можна виділити наступні ключові проблеми в цій сфері:

- нерівномірність структури страхового ринку, а саме переважання обсягів ризикових видів страхування над обсягами страхуванням життя;
- невеликий обсяг залучених фінансових ресурсів компаніями зі страхування життя;
- відсутність високоліквідних та безпечних інструментів для інвестування залучених коштів.

До напрямів вирішення перелічених проблем слід віднести: розширення ресурсної бази компаній, зокрема за рахунок залучення фінансових ресурсів населення через системну популяризацію та підвищення гарантій безпечності коштів компаній зі страхування життя з боку уповноважених органів; удосконалення функціонування існуючих

Таблиця 2. Розміщення коштів резервів зі страхування життя за 2009—2012 рр., %

Види активів	2009	2010	2011	2012 (9 міс.)
Грошові кошти на поточних рахунках і готівка в касі	6,4	6,2	4,5	4,9
Банківські вклади (депозити)	23,3	43,1	45,9	37,3
Банківські метали	0,3	1,3	0,8	0,6
Нерухоме майно	7,9	6,5	5,5	4,8
Акції	39,4	5,9	6,3	4,4
Облігації	2,4	2,6	2,4	3,5
Іпотечні сертифікати	0,1	0	0	0
Цінні папери, що емітуються державою	3,7	29,1	30,8	40,4
Права вимоги до перестраховиків	12,9	4,6	3,3	3,5
Інвестиції в економіку України за напрямом, визначеними КМУ	0,3	0,4	0,3	0,3
Кредити страхувальникам-громадянам, що видаються в порядку, визначеному Уповноваженим органом і погодженому з НБУ	0,02	0,21	0,17	0,2

Джерело: складено автором за даними [4, с. 31].

інструментів фондового ринку та пошук нових тощо. Подальший розвиток компаній зі страхування життя можливий лише за умови тісної, ефективної співпраці між усіма учасниками фінансового ринку.

Література:

1. Про страхування [Електронний ресурс]: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про затвердження Правил розміщення страхових резервів із страхування життя. [Електронний ресурс]: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 26.11.2004 N 2875. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1626-04>
3. Seiler T. World insurance in 2012 [Електронний ресурс] / T. Seiler, D.Staib, Dr Mahesh Puttaiah // Swiss Re. Sigma — 2012. — vol 3. — 44 p. — Режим доступу: http://www.tsb.org.tr/images/Documents/sigma3_2013_en.pdf
4. Підсумки діяльності страхових компаній України за 9 місяців 2012 року. — К., 2013 [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [сайт]. — Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk_3_kv_2012.pdf

References:

- 1.The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On Insurance", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 27 October 2013).
 2. National commission performing state regulation in the sphere of the markets of financial services (2004), "Order of the National commission performing state regulation in the sphere of the markets of financial services "On the approval of insurance reserves for life insurance"", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1626-04> (Accessed 27 October 2013).
 3. Seiler T., Staib D. and Dr Mahesh Puttaiah (2013), "World insurance in 2012", Swiss Re. Sigma, [Online] vol 3. pp.1-44. available at: http://www.tsb.org.tr/images/Documents/sigma3_2013_en.pdf (Accessed 27 October 2013)
 4. National commission performing state regulation in the sphere of the markets of financial services (2013), "Results of the insurance companies of Ukraine for 9 months of 2012", available at: http://www.dfp.gov.ua/fileadmin/downloads/dpn/sk_3_kv_2012.pdf
- Стаття надійшла до редакції 28.10.2013 р.*